

Een kwestie van vertrouwen

10 december 2015 | [Marc Reynebeau](#)

Stoor de federale regering nu even niet, want ze heeft het druk. Liefst anderhalf dozijn maatregelen heeft ze in petto om de terreur te lijf te gaan. Enkele kregen al het fiat in de ministerraad, morgen staan er weer vier op de agenda. En dat is nog maar een begin. Er zou nood zijn aan een Patriot Act *à la belge* en aan een algehele 'veiligheidscultuur'. Voorzitter Koen Metsu (N-VA) van de nieuwe Kamercommissie Terreur gewaagde in *De zevende dag* zelfs van 'een veiligheidscultus', een term die veiligheid en repressie tot een religieus ritueel verheft. Het was niet eens een verspreking; Metsu voerde zijn gebrek aan juridische kennis aan als argument om het vooral niet te nauw te nemen met de beginselen van de rechtsstaat.

Met haar dadendrang wil de regering dat het publiek begrijpt dat ze niet werkeloos toekijkt. Daarom bedenkt ze die nieuwe wetten, Frankrijk of Groot-Brittannië tonen het ook door in Syrië te gaan bombarderen – omdat zij daartoe, anders dan België, de middelen hebben. Dat moet zo zichtbaar mogelijk gebeuren; politici vrezen minder de terreur dan het verwijt achteraf dat ze te weinig hadden gedaan om terreur te voorkomen.

Maar hoeveel nieuwe en doortastende 'maatregelen' er ook bijkomen, dat wil niet zeggen dat ze de strijd tegen de terreur ook echt dienen. Neem nu de broers Abdeslam, sleutelfiguren in de tragedie in Parijs. De Belgische justitie had hen al langer in het vizier en meldde hen ook aan bij Interpol en aanverwante diensten. Toch konden de twee ongehinderd op stap en bij wegcontroles meteen na de aanslag wekte de naam van de overlevende broer niet eens argwaan.

Zo gaat het vaak: terroristen blijken al voor ze toeslaan 'gekend' te zijn. Dat was ook zo bij de terreur van 9/11 in de VS. Dat leert dat veiligheidsdiensten potentiële terroristen wel op het spoor kunnen komen, maar dat die informatie nutteloos blijft als ze niet 'op het terrein' wordt getoetst of met andere diensten gedeeld. In zekere zin is dat geruststellend: een verdachte is nog geen dader en zonder veroordeling of hard bewijs moet niemand als schuldig worden bejegend. Toch ligt de reden voor het ongebruikt blijven van informatie maar zelden in een scrupuleus respect voor burgerrechten, wel in het gebrek aan middelen om informatie te operationaliseren, en in wantrouwen of concurrentie tussen de veiligheidsdiensten.

Over budgetten valt altijd te praten. Over het gebrek aan samenwerking beperkt de politiek zich echter tot vrome wensen, zoals die holle, onrealistische roep om 'een Europese FBI' (een thema dat al twintig jaar rondwaart) of een, dixit premier Charles Michel (MR), 'Europese CIA'.

Dat alles past wel in de tendens om veiligheid te versmallen tot repressie en die vervolgens te delegeren aan gespecialiseerde diensten. Het Amerikaanse NSA of het Britse GCHQ kregen zo al tal van extra bevoegdheden. Dit is de ruil: politici vinden dat ze met die delegatie hun deel hebben gedaan en verder moeten die diensten maar het vuile werk opknappen. Die doen echter vooral wat hun naam

suggereert: informatie verzamelen. Omdat het technisch nu eenmaal mogelijk is, slepen ze graag massa's digitale data bijeen. Al wie, verdacht of niet, het internet of de smartphone gebruikt of reistickets bestelt, belandt zo in de databanken. Achteraf zal wel blijken of daar terroristen uit te vissen vallen, al draait dat ongerichte opstapelen van informatie vaak contraproductief uit. Het maakt de hooiberg immers veel te groot om de speld erin te kunnen vinden.

Toch ligt daar een tweede trade-off: de burger krijgt de belofte van veiligheid in ruil voor het afstaan van privacy. Dat is een kwestie van vertrouwen, al is het niet zeker of dat vertrouwen terecht is. In zowel de VS als Groot-Brittannië worden antiterrorismewetten ook gebruikt om onder anderen onderzoeksjournalisten, klokkenluiders of politici te bespieden, waarbij ze, alsof ze terroristen waren, worden gezien als 'een dreiging'. In een sterke staat komen de nieuwe machtsmiddelen ook goed van pas om politiek machtsmisbruik toe te dekken.

Zeker, veiligheidsdiensten zijn essentieel in de strijd tegen de terreur. En ze kunnen inderdaad moeilijk hun nut bewijzen door publiek over hun werk te spreken. Ook dat is een zaak van vertrouwen. Zo beweerde de Belgische militaire veiligheidsdienst dat hij met omstreden NSA-informatie in België drie terreuraanslagen kon verijdelen. Volgens het Comité-I was dit echter kortweg gelogen. Wat leert dat veiligheid zonder democratische controle onbestaande is. Maar controle is wat een democratie wel moet willen afdwingen, met toezicht dat meer is dan alleen een ritueel. Zo niet getuigt doortastendheid eerder van paniek bij politici dan van een oprechte zorg voor ieders veiligheid.